

Тема 10. Агропромисловий бізнес у розвинутих країнах

Зміст

1. Сільське господарство Нідерландів.....	1
2. Сільське господарство США.....	3
3. Сільське господарство Канади.	6
4. Сільське господарство Німеччини.....	10
5. Сільське господарство Аргентини.....	14

Історичний досвід та світова практика показують, що наявність високорозвиненого та ефективного сільського господарства - неодмінна характеристика сучасної розвинутої економіки. Країна не може вважатися розвинутою при відсталій агросфері.

Сільське господарство західних країн стійко прогресує, хоча його питома вага у національних ВВП невелика і постійно знижується. Так, у валовому продукті таких провідних європейських економік, як німецька та британська, цей показник складає 1,0%. У Франції та Італії він складає біля 2%.

1. Сільське господарство Нідерландів

Один із найбільших сільськогосподарських виробників ЄС – **Нідерланди**. Ця невелика за розміром країна (усього 4,2 млн га) із обсягом експорту €101 млрд займає перше місце в ЄС і друге — у світі (після США). Але й тут частка аграрного сектору у ВВП складає 1,3%. У галузі зайнято лише 250 тис. осіб, проте нідерландські фермери виробляють агропродовольчої продукції в обсягах, що можуть задовольнити потреби **25 млн. людей, тоді як населення цієї країни складає 17,5 млн. осіб**. Нідерланди **75% виробленої агропродовольчої продукції експортують, переважно в країни ЄС**. *Нідерланди посідають друге місце у рейтингу держав-експортерів продуктів харчування, поступаючи лише США, що перевищує її територію у 270 разів.*

У першу п'ятірку експортних продуктів входять

- ✓ матеріали та технології (€9,1 млрд),
- ✓ квіти (€9,1 млрд),
- ✓ молочні вироби та яйця (€8,9 млрд),
- ✓ м'ясо (€8,3 млрд) та овочі (€6,7 млрд).

Так, нідерландські виробники найбільше у світі виробляють **цибулі**, на чверть забезпечують світ **помідорами** і майже на 22% - картоплею¹.

За рівнем продуктивності сільського господарства (додана вартість в сільському господарстві в розрахунку на 1 зайнятого) Нідерланди поступаються лише Австралії і США, а за його інтенсивністю (виробництво продукції на 1 га сільськогосподарських земель) займають перше місце у світі (табл. 1).

Таблиця 1.

**Макроекономічні показники розвитку сільського господарства
в деяких основних країнах-виробниках
агропродовольчої продукції, 2019 р.**

Країна	Площа с.-г. угідь, млн. га	Частка с.-г. у ВВП, %	Валова продукція с.-г., млрд. \$	Кількість зайнятих у с.-г., млн. осіб	Додана вартість в с.- г. на 1 зайнятого, в постійних цінах 2010 р., \$	Ефектив- ність викорис- тання с.-г. угідь, \$/га
США	405,8	1,40	235,9	2,4	100062	582
Канада	64,2	1,70	33,0	0,3	113113	514
Нідерланди	1,80	1,26	11,6	0,3	72234	6463
Німеччина	16,6	0,72	27,8	0,5	43715	1675
Велико- британія	18,5	1,00	27,8	1,8	55829	1502
Франція	28,6	2,50	67,0	1,0	53556	2343
Італія	13,1	2,10	40,7	0,9	40311	3106
Аргентина	154,8	7,20	32,1	1,4	22928	207
Австралія	358,9	2,30	30,8	0,3	86838	85,8
Нова Зеландія	10,5	5,60	11,9	0,2	50780	1133
Україна	41,4	9,90	15,3	3,0	4888	369
Казахстан	216,9	4,40	8,0	1,2	7643	37

Джерело: <https://latifundist.com/spetsproekt/950-nimechchina-ta-ukrayina-porivnyannya-apk-krayin>; <https://knoema.ru/atlas/Украина/Добавленная-стоимость-в-сельском-хозяйстве-на-занятого>

Основою аграрного сектору економіки Нідерландів є сімейні фермерські господарства. Як правило, вони невеликі, особливо в районах розвитку садівництва. Майже 45% усіх ферм мають наділи менше 10 га, середні фермерські господарства мають близько 25-30 га землі.

¹ <https://kurkul.com/spetsproekty/284-top-10-faktiv-pro-silke-gospodarstvo-niderlandiv>

У Нідерландах всі сільськогосподарські землі перебувають у приватній власності, при цьому немає ніяких обмежень на право розпорядження ділянками. Вільні сільськогосподарські угіддя там буквально на вагу золота. **Ціна може сягати €60-100 тис./1 га і більше.** Покупцем може виступити будь-хто, важливо лише оплатити 6% податку від вартості угоди. Мінімальний термін здачі землі в оренду - 6 років, для фермерських господарств - 12 років. При продажу ділянки в аукціоні, орендар має пріоритетне право на покупку. Також у Нідерландах висока земельна рента. *Ціна оренди 1 га землі тут прямо залежить від регіону і може варіюватися від €300 до €3 тис.*

Наразі Нідерланди є світовим лідером у впровадженні інноваційних технологій в сільському господарстві, садівництві та тваринництві. Нідерландським фермерам вдалося практично повністю відмовитися від використання пестицидів та на 60% зменшити кількість антибіотиків, що використовуються у тваринництві та птахівництві. В 2019 р. в порівнянні з 2000 р. їм вдалося також зменшити обсяг використання води в сільськогосподарському виробництві на 90%.

Враховуючи світову тенденцію до збільшення обсягів споживання їжі, нідерландські фермери аби запобігти нестачі продуктів харчування, визначили, що основним завданням сільського господарства, є збільшення врожаю водночас із зменшенням кількості води та землі, що використовується для вирощення продукції. Саме це усвідомлення допомогло Нідерландам стати однією із провідних країн у галузі сільського господарства та незважаючи на свою невелику територію, бути однією з тих, хто годує світ²!

Однак подальше зростання продуктивності вже більше не є пріоритетною метою розвитку сільського господарства Нідерландів. Такими тепер є охорона довкілля, покращення умов утримання тварин та підвищення якості продукції. У пріоритеті також є виробництво екопродукції. Так, при «біологічно чистому» веденні сільського господарства фермер майже не використовує хімічно-синтезованих засобів захисту рослин та штучних добрив.

2. Сільське господарство США

В США частка сільського господарства у ВВП складає лише 1,4%. При цьому воно являє собою потужну високопродуктивну та ефективну галузь. У ньому зайнято **лише 2,4 млн. осіб** - дуже небагато за населення, що дорівнює 331,5 млн. **Іншими словами, один зайнятий в агросфері забезпечує продовольством 138 жителів країни.** Середньостатистична американська сім'я витрачає на покупку продовольства лише 10% свого бюджету – це

² <https://travelite.com.ua/kryhitna-krayina-yaka-goduye-uves-svit/>

помітно нижче за відповідні європейські показники (Великобританія – 25%, Франція – 18-20%).

За загальним обсягом сільськогосподарської продукції, що виробляється, США посідає одне з перших місць у світі, а за її експортом багато років зберігає абсолютне лідерство. Так, в 2019 р. США експортували сільськогосподарської продукції на суму 136,7 млрд. дол., що складає 8,2% від загального експорту країни.

За обсягом експорту зернових культур США займає у світі **1 місце** (24,3%), олійних культур - 2 місце (32%), шроту та макухи - 3 місце (13,6%), м'яса - 1 місце (23,9%). За даними 2019 р. на Канаду припадає 15,2% (\$20,8 млрд) аграрного експорту США, на Мексику – 14,0% (\$19,2 млрд). На третьому місці Китай, обсяг торгівлі з яким, незважаючи на торгову війну, навіть більший, ніж зі стратегічним союзником ЄС.

Аналіз виробництва, споживання та експорту основних сільськогосподарських культур у США показує, що більша частина фуражних та технічних культур споживається всередині США, на відміну від України, яка постачає сировину для переробної та тваринницької галузі інших країн (табл. 2).

Таблиця 2

Обсяги виробництва, споживання та експорту основних видів сільськогосподарської продукції США, 2019 р., тис. тон

Продукція	Обсяг виробництва	Місце у світі за обсягами виробництва	Внутрішнє споживання	Експорт
Кукурудза	345962	1	309506	45173
Пшениця	52581	5	30564	26276
Соя	96667	2	61773	45777
Сорго	8673	1	4354	5173
Ячмінь	3756	8	3922	125
Насіння бавовни	5393	3	5104	309
Ріпак	1553	8	1856	182

Джерело: дані Міністерства сільського господарства США

При цьому в сільському господарстві зайнято всього 3% економічно активного населення. Головною перевагою сільського господарства США є його висока продуктивність. За вартістю продукції, виробленої на одного зайнятого, з США можуть конкурувати хіба що Канада, Нідерланди та Австралія.

Ефективності сільського господарства сприяє наявність розвиненого аграрно-промислового комплексу, який включає виробництво найсучаснішої

сільськогосподарської техніки та хімікатів, зберігання, переробку, транспортування і збут продукції, галузь використовує послуги науково-дослідних установ, агрометеостанцій.

Традиційно сільське господарство у США – це сімейний бізнес. Тут переважають невеликі ферми, які передаються у власність із покоління до покоління. 98% усіх господарств США є сімейними. Також до фермерських належать господарства, які в Україні класифікують як присадибні ділянки. **У 2019 р. у США нараховувалося 2,02 млн. ферм, земельний банк у власності фермерів склав 363,5 млн. га або 89,6% від усіх сільгоспугідь. Також на сімейні ферми припадає 86% продукції АПК, що виробляється в країні.**

Господарства, що мають дохід до \$10 тис. на рік, становлять 51% від загальної кількості, водночас на їх частку припадає лише 9,4% с/г угідь. Підприємства з річним доходом понад \$1 млн становлять 3,9%, але мають найбільший земельний банк - 92,3 млн га або 25,4% від загальної кількості. Тобто, значної концентрації землі в одних руках, як в Україні, немає. За даними NASS USDA, у 2019 р. **середня вартість оренди с/г земель становила 345,8 \$/га, середня вартість покупки - 10127 \$/га.**

Хоча у США постійно відбувається процес укрупнення бізнесу - кількість ферм зменшується, а середній розмір земельного банку підприємства зростає. Тільки за останній рік кількість фермерських господарств у країні скоротилася на 5,8 тис. Ці тенденції пов'язані з розвитком ефективності великих господарств.

Роздробленість господарств та земельного банку штовхає фермерів до логічного кроку – об'єднання у кооперативи. За даними NASS USDA, у 2018 р. у США нараховувалося **1,8 тис. кооперативів**, які об'єднували 1,9 млн. господарств (майже 94%).

За даними Міністерства праці США, кількість осіб, які працюють у сільському господарстві, зросла з 2,25 млн осіб у 2011 р. до 2,43 млн (або на 8%) у 2019 р. Таким чином, можна стверджувати, що укрупнення фермерських господарств допомагає ефективніше розвиватись галузі, про що свідчить постійне зростання виробництва продукції АПК. Відповідно, зростає потреба у робочій силі.

Традиційно в США окремі регіони спеціалізуються з виробництва тих чи інших товарів. Це всім відомі так звані пояси: кукурудзяний, пшеничний, бавовняний, молочний і пояс пасовищного м'ясного тваринництва. Така спеціалізація зумовлена тим, що територія країни має значну площу, а саме **983,2 млн. га в порівнянні з 60,4 млн. га в Україні** (за оцінками ФАО), тому охоплює кілька кліматичних зон та видів ландшафту.

Проте останнім часом з розвитку агротехнологій чітка регіоналізація виробництва у США починає втрачати сенс. Адже за рахунок зрошення,

технологій точного землеробства та генетики виробництво продукції рослинництва розширюється на регіони, де раніше це було економічно неефективним. Наприклад, землі під поливом, згідно з останнім звітом FRIS USDA за 2018 р., займають 22,7 млн. га. Цікаво, що зрошення розвинене не тільки в посушливих і гірських штатах, таких як Техас, Каліфорнія, Вайомінг або Монтана, але і в штатах з достатньою кількістю річних опадів: Арканзасі, Луїзіані, Міссісіпі, де вздовж річки Міссісіпі знаходяться поля кукурудзи та сої. З огляду на розвиненість зрошення, і навіть потужний тваринницький комплекс, сільське господарство є основним споживачем прісної води країни, на галузь доводиться 80% річного відбору цього цінного ресурсу.

Головна галузь – тваринництво, на її частку припадає понад 50% валової продукції. В структурі тваринництва провідне місце посідає скотарство (молочний напрямок в приміських зонах та в районі вирощування кукурудзи, а в решті регіонів м'ясний і м'ясо-молочний).

Найбільші регіони у США з виробництва продукції тваринництва - Техас та Каліфорнія. Вирощування свиней сконцентровано в межах кукурудзяного поясу, птахівництво – пшеничного та кукурудзяного поясів, а також на Східному узбережжі. Вирощування ВРХ поширене на Південному Заході, у деяких гірських та тихоокеанських штатах, у районі Великих озер, а також у межах кукурудзяного поясу.

3. Сільське господарство Канади.

За даними Міжнародного валютного фонду, Канада знаходиться на 10-му місці у світовому рейтингу економік. І, як і в будь-якій розвиненій економіці, внесок сільського господарства у ВВП країни незначний. ВВП аграрної галузі країни становить \$33 млрд, що «всього» у 2,2 рази більше за аграрний ВВП України, але в сільському господарстві Канади зайнято менше 300 тис. осіб, тому додана вартість досягає неймовірних \$113 тис. на одного зайнятого! Це істотно вище за показник у США (\$ 100 тис./люд.). І просто космічний масштаб, порівняно з Україною, з її \$4,9 тис. на одного зайнятого. Тобто канадські аграрії в 23 рази ефективніші за українські. Усього ж АПК та пов'язані з ним галузі переробки сільгоспсировини та виробництва продуктів харчування забезпечують трохи більше 7% ВВП Канади (\$143,5 млрд) та надає робочі місця для 2,3 млн осіб.

Площа сільськогосподарських угідь у Канаді є відносно невеликою. За оцінками ФАО ООН, 64,2 млн. га або всього близько 7% території країни задіяно в сільському господарстві. Цей показник на 55% більший, ніж в Україні, але суттєво поступається США та Китаю, де площі сільськогосподарських угідь становлять відповідно 405,8 млн га та 527,8 млн га.

Канаду складно назвати світовим лідером у виробництві наймасовіших товарних позицій АПК, але серед нішевих культур країна впевнено утримує лідерські позиції. Ну і, звісно, кленовий сироп. **Близько 75% світового виробництва цього солодкого продукту посідає Канада** (табл. 3).

Таблиця 3

Виробництво основних видів сільськогосподарської продукції у Канаді, 2019 р.

Продукція	Обсяг виробництва, млн. тон	Місце у світовому виробництві
Кленовий сироп	50,04	1
Ріпак (канола)	19,61	1
Горох	4,61	1
Сочевиця	3,19	1
Овес	4,23	2
Насіння льону	0,58	3
Ячмінь	10,38	4
Жито	0,33	4
Пшениця	32,67	6
Соя	6,15	7
Свинина	2,09	7
Шрот/макуха	7,14	8
Молоко	9,95	10

Джерело: <https://latifundist.com/spetsproekt/807-ukrainskoe-agro-vam-ne-kanadskoe>

Аналіз балансу виробництва та споживання свідчить, що у Канаді більшість пшениці і олійних культур експортується. При цьому фуражна група зернових переважно споживається у країні, що пов'язано з розвиненим тваринницьким комплексом (табл. 4).

Таблиця 4.

Обсяги виробництва, споживання та експорту основних видів сільськогосподарської продукції Канади, 2019 р., тис. тон

Продукція	Обсяг виробництва	Внутрішнє споживання	Експорт
Пшениця	32670	9263	24627
Кукурудза	13404	13960	708
Ячмінь	10383	8020	2346
Овес	4227	2419	1792
Жито	333	183	163
Ріпак	19607	10764	10302
Соя	6145	2480	3907
Яловичина	1305	1063	495

М'ясо птиці	1290	1353	127
Свинина	2085	860	1527

Джерело: <https://latifundist.com/spetsproekt/807-ukrainskoe-agro-vam-ne-kanadskoe>

У Канаді внутрішнє споживання зернової групи становить 55,7% проти 27,2% в Україні, а олійних культур – 52,2% та 77,7% відповідно. Незважаючи на те, що в Україні переробка олійних знаходиться на вищому рівні, внутрішнє споживання олії становить лише 9,6% від обсягу їх виробництва. У той самий час у Канаді цей показник становить 30,6% з допомогою розвиненого виробництва біодизеля. До речі, у 2019 році в країні випустили 375 млн л біодизеля.

Як згадувалося, у структурі споживання м'яса в Канаді основний обсяг припадає на яловичину та курятину, тоді як 73,1% виготовленої свинини йде на експорт. Незважаючи на те, що населення Канади та України приблизно однакове, в Україні внутрішній ринок м'яса на 1,1 млн т менший, ніж у країні кленового листа. Українці їдять менше м'яса через низьку купівельну спроможність. З цієї ж причини з усіх видів м'яса віддають перевагу курятині, як дешевшому виду м'яса.

Структура канадського експорту відповідає статусу індустріально розвиненої країни, що входить до десятки найбільших економік світу. Канада не є «супер аграрною» країною, як Україна, тому що питома вага агросектору становить лише близько 12% у сукупному експорті (табл. 5).

Таблиця 5.

Експорт сільськогосподарської продукції з Канади та України, 2019 р.

Показник	Канада	Україна
Експорт сільськогосподарської продукції, \$ млрд	51,8	22,1
Питома вага сільськогосподарської продукції в експорті країни, %	11,6	44,2
Топ-5 експортних позицій с.-г. продукції, \$ млрд	Пшениця - 5,4 Ріпак - 3,2 Хлібобулочні вироби - 2,6 Олія ріпакова - 2,6 Свинина - 2,2	Кукурудза - 5,2 Олія соняшникова - 4,3 Пшениця - 3,7 Ріпак - 1,3 Соя - 1,2

Джерело: <https://latifundist.com/spetsproekt/807-ukrainskoe-agro-vam-ne-kanadskoe>

За даними Державного бюро статистики Канади, на США припадає 73% сукупного та 55% аграрного експорту країни. На Мексику, яка також є

партнером по зоні вільної торгівлі NAFTA (з 2018 р. перейменована в USMCA), припадають значно скромніші 2,3% (\$1,2 млрд). Країни Азії є другим за обсягом ринком після США для канадського сільськогосподарського експорту. Серед азіатських країн найбільшу питому вагу займають Китай – 10% (\$5,2 млрд), Японія – 7,0% (\$3,7 млрд) та Бангладеш – 1,5% (\$0,8 млрд). ЄС – на третьому місці. Як і в США, фермери Канади безпосередньо або через кооперативи продають свою продукцію великим трейдерам, які через мережу власних елеваторів та терміналів, розташованих з прив'язкою до залізничних ліній, а також у портах, формують товарні партії та відправляють на експорт.

За даними Державного бюро статистики Канади, у країні нараховується **193,5 тис. фермерських господарств** усіх типів, що обробляють 64,2 млн. га с.-г. угідь. 62% фермерських господарств обробляють до 100 га, 25% - від 100,1 до 500 га, 7% - від 500,1 до 1000 га, 4% - від 1000,1 до 2000 га, 2% - понад 2000,1 га. При цьому на **8% найбільших ферм припадає 60% валових доходів галузі**, що є наслідком сталого тренду на укрупнення фермерських господарств та їхню корпоратизацію. До речі, такі тенденції відбуваються як у Канаді, так і США. Хоча у Канаді, порівняно зі США, цей тренд розвивається динамічніше. За останні 50 років кількість канадських ферм зменшилося вдвічі, а середній розмір земельного банку постійно зростає. **У 2019 р., за даними USDA, одна ферма в США в середньому обробляла 180 га, тоді як канадська - 332 га.**

Існують відмінності між країнами та у формі організації господарств. У США 98% ферм сімейні, при цьому в Канаді таких 74%. Також останніми роками відбувається корпоратизація ферм: кількість сімейних та несімейних корпорацій зростає, тоді як частка «одноосібників» та партнерських ферм знижується.

Тенденції, пов'язані з укрупненням та корпоратизацією, сприяють тому, що все більше фермерських господарств стають організованішими та ефективнішими бізнесами, відходячи від старої моделі функціонування. Як наслідок, зменшується потреба у кооперативах, основною ідеєю яких є консолідація дрібних виробників. У 2019 р. у Канаді налічувалося близько 340 сільськогосподарських кооперативів.

У Канаді, як і США, зростає показник середнього віку власників фермерських господарств. І хоча, згідно з останніми дослідженнями «Census of Agriculture 2016», проведеними Статистичним бюро країни, вперше за 20 років зафіксовано незначне зростання фермерів у віковій категорії «до 35 років». Все ж таки **частка фермерів «55+» становить 54,5%.** Більшість фермерів, досягаючи пенсійного віку, припиняють займатися бізнесом і передають господарство в оренду.

Згідно з тим самим дослідженням «Census of Agriculture 2016», 38,6% сільськогосподарських угідь у Канаді здавалося в оренду. І серед орендарів вікова група фермерів «до 35 років» становить понад 50%. Найвища вартість сільськогосподарських угідь у 2019 р. фіксувалася в провінції Онтаріо – \$28,3 тис./га, найнижча у Саскачевані – \$3,7 тис./га.

4. Сільське господарство Німеччини.

У світовій економіці Німеччина посідає **4-те місце за розміром ВВП** та обсягом експорту. Номінальний ВВП ФРН, наприклад, майже вдвічі більший, ніж у Канаді та у 25 разів - ніж в Україні. Внесок сільського господарства до німецької економіки не такий і великий - 0,72%. Це значно нижче, ніж середній показник серед країн ЄС - 2,4% за результатами 2019 року.

У сільському господарстві Німеччини зайнято майже 600 тис. осіб, для яких це основне місце роботи. Якщо враховувати сезонних працівників, то кількість становитиме близько 940 тис. осіб. За даними Євростату, в еквіваленті повного робочого часу зайнятість у сільському господарстві Німеччини становить 465 тис. осіб, або 1% від загальної кількості працюючих. Валова додана вартість на одного зайнятого — **майже \$ 43,7 тис., що в 9 разів вище за відповідний показник в Україні.**

Якщо валовий випуск сільгосппродукції в аграрній Україні в 2019 р. становив \$ 32,7 млн, то в Німеччині — \$ 65,2 млн. Тобто, незважаючи на те, що землі сільськогосподарського призначення у ФРН займають у 2,5 рази меншу площу, ніж в Україні, обсяг виробленої німецької продукції (у грошах) - вдвічі більший. Це пояснюється тим, що в Німеччині розвинута переробка аграрної сировини, а топові позиції експорту продукції АПК - товари з високою доданою вартістю (табл. 6).

Таблиця 6.

Виробництво основних видів сільськогосподарської продукції в Німеччині, 2019 р.

Продукція	Обсяг виробництва, млн. тон	Місце у світовому виробництві
Жито	3,2	1
Ячмінь	11,6	2
Сир	2,3	2
Хміль	0,05	2
Молоко коров'яче	33,1	3
Цукровий буряк	29,7	3
Свинина	5,2	3
М'ясо індички	0,5	3
Біодизель	3,4	4

Пиво	9,2	5
Картопля	10,6	6
Ріпак	2,8	6
Етанол	0,5	9

Джерело: <https://latifundist.com/spetsproekt/950-nimechchina-ta-ukrayina-porivnyannya-apk-krayin>

Німецький агросектор у багатьох асоціюється з органічним землеробством. У країні 1,3 млн га сільгоспземель відведено під органіку. Треба сказати, це не найвищий показник у ЄС: Німеччину випереджають Іспанія, Франція та Італія. В Україні, наприклад, площі під органічним землеробством займають 0,3 млн га.

Розвинена переробка сільгосппродукції – це важлива риса німецького АПК. Майже вся аграрна сировина переробляється всередині країни. Також на переробку йде частина імпоротної сировини. Виняток становлять пшениця, ячмінь та м'ясо свиней. Ці товари Німеччина лише експортує. Україна ж велику частку сільськогосподарської сировини, що виробляє, експортує. Зокрема, із загальної кількості вирощеного зерна лише 27,2% споживається на внутрішньому ринку (табл. 7).

Таблиця 7.

Обсяги виробництва, споживання та експорту основних видів сільськогосподарської продукції Німеччини, 2019 р., тис. тон

Продукція	Обсяг виробництва	Внутрішнє споживання	Експорт
Кукурудза	3665	7891	337
Пшениця	23063	20703	5551
Ячмінь	11592	11279	1581
Овес	519	880	130
Жито	3238	3463	255
Соя	84	3669	81
Соняшник	46	474	21
Ріпак	2830	8420	83
Яловичина	1107	1171	313
М'ясо птиці	1544	1736	625
Свинина	5232	4106	206

Джерело: <https://latifundist.com/spetsproekt/950-nimechchina-ta-ukrayina-porivnyannya-apk-krayin>

Досвід Німеччини дуже повчальний. Наприклад, незважаючи на те, що німці збирають на 3–5 млн. тон пшениці менше, ніж українці, країна випускає 6,8 млн. тон пшеничного та житнього борошна на рік, а Україна - 1,8 млн тон.

Водночас Німеччина посідає 3-є місце за обсягом експорту борошна, поступаючись лише Туреччині та Казахстану. А щодо обсягу **експорту хлібобулочних виробів країна є абсолютним світовим лідером.**

Відомо, що Німеччина є одним із лідерів за обсягом **переробки ріпаку.** **Держава щорічно імпортує понад 5 млн тон цієї культури.** Ріпакова олія широко використовується для виробництва біодизелю, якого Німеччина випускає понад 3 млн тон на рік, утримуючи 4-е місце у світовому ТОПі країн-виробників.

Країна збирає менше 4 млн тон кукурудзи на зерно, яка разом з іншими фуражними культурами переважно йде на відгодівлю худоби, тобто з виробництвом кукурудзяного етанолу особливо не розженешся. Але біоетанол можна робити із цукрових буряків. Тому, вирощуючи майже 30 млн тон цих солодких коренеплодів, німці з них виробляють 0,5 млн тон етанолу та 4,3 млн тон цукру на рік.

Німеччина також є найбільший експортер шоколаду та шоколадних виробів. Реалізація на зовнішньому ринку цього товару в 2019 р. була найбільшою статтею експорту в сегменті продукції АПК та переробки. Обсяг експорту **склав \$ 5,1 млрд – стільки ж Україна заробила від продажу кукурудзи в 2019 р.** Примітно, що високих експортних продажів шоколаду Німеччина досягла, не маючи власного виробництва какао-бобів. Країна посідає друге місце у світі з імпорту цієї сировини. Україна ж, незважаючи на надмірні потужності з переробки олійних, поки що з обережністю намагається імпортувати сировину для переробки (табл. 8).

Таблиця 8.

Експорт сільськогосподарської продукції з Німеччини та України, 2019 р.

Показник	Німеччина	Україна
Експорт сільськогосподарської продукції, \$ млрд	77,6	22,1
Питома вага сільськогосподарської продукції в експорті країни, %	5,3	44,2
Топ-5 експортних позицій с.-г. продукції, \$ млрд	Шоколадні вироби - 5,1 Свинина - 5,0 Сир - 4,6 Хлібобулочні вироби - 4,0 Корм для тварин - 3,1	Кукурудза - 5,2 Олія соняшникова - 4,3 Пшениця - 3,7 Ріпак - 1,3 Соя - 1,2

Джерело: <https://latifundist.com/spetsproekt/950-nimechchina-ta-ukrayina-porivnyannya-apk-krayin>

Аграрний експорт Німеччини – це насамперед продукти харчування та продукція переробки з високою доданою вартістю. Експорт сировини перебуває значно нижче першої десятки товарних позицій. Наприклад, пшениця займає лише 15-е місце в загальному експорті продукції АПК.

Незважаючи на домінування продукції з високою доданою вартістю, на сегмент АПК та продуктів харчування припадає лише 5,3% сукупного експорту країни, який у 2019 р. становив \$ 1,46 трлн. Наприклад, у 2019 р. у Канаді аграрний експорт дорівнював 11,6%, у США - 8,2%. Країни ЄС є найбільшим ринком збуту для аграрної продукції Німеччини. Поза Європейським Союзом найбільший покупець – Китай.

Німецькі фермерські господарства здебільшого - це сімейні ферми, які перебувають в одноосібному володінні. **З 262,8 тис. фермерських господарств** лише 4,85 тис. зареєстровано як «товариства з обмеженою відповідальністю» або як інші юридичні особи. Найбільшу групу утворюють підприємства із сільськогосподарськими площами **від 10 до 50 га**. Лише 38,1 тис. господарств обробляють понад 100 га. Проте на ці підприємства припадає 61,7% всіх сільгоспугідь Німеччини (рис. 1).

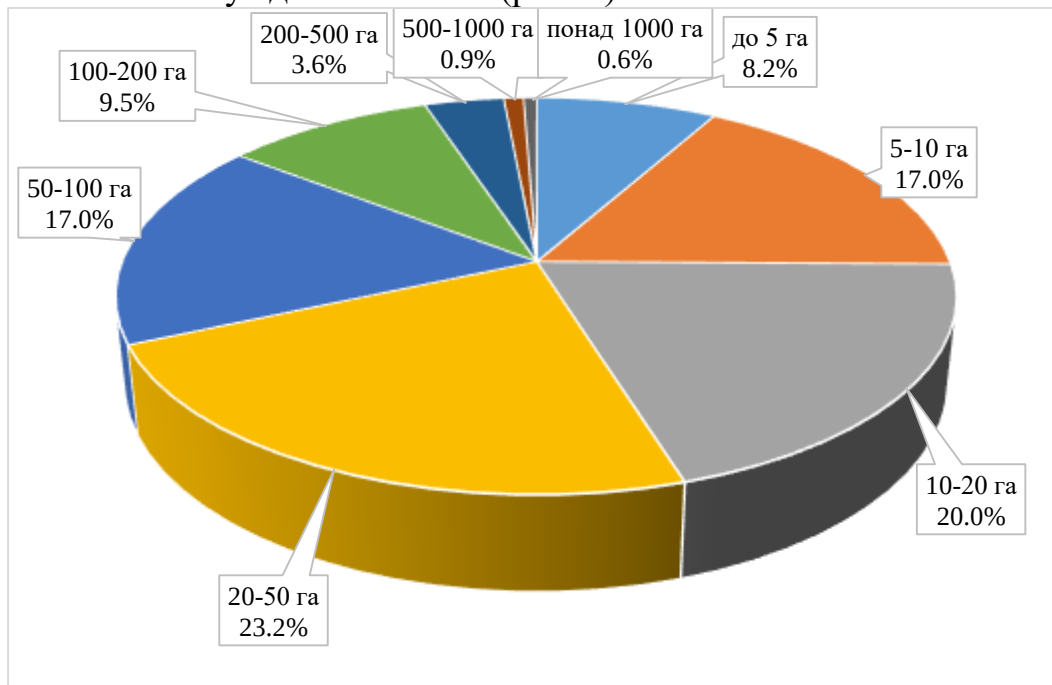

Рис. 1. Розподіл сільськогосподарських виробників Німеччини за площею сільськогосподарських угідь, 2019 р.

Джерело: <https://latifundist.com/spetsproekt/950-nimechchina-ta-ukrayina-porivnyannya-apk-krayin>

Розподіл господарств у федеральних землях добре показує різницю між Заходом та Сходом країни. На території колишньої НДР кількість господарств

значно менша, але в середньому одне фермерське господарство має в управлінні більший зембанк.

Федеральний уряд сприяє укрупненню господарств для підвищення їхньої ефективності та конкурентоспроможності. За останні 10 років кількість фермерських господарств у Німеччині скоротилася на 12% (на 36 тис.). Водночас середня площа землі, оброблюваної одним господарством, зросла на 13%. Також за згаданий період група господарств із земельним банком від 100 га до 1000 га збільшувалася на тлі скорочення дрібних ферм.

За даними Федерального статистичного управління, у 2020 р. 262,8 тис. фермерських господарств Німеччини обробляли 16,6 млн га сільськогосподарських земель. З них 9,97 млн га (60%) землі знаходилися в оренді, 63,4 млн га (38%) - обробляли власники, а 0,27 млн га (2%) - надавалися на безоплатній основі. Середня вартість оренди - **€ 329 за 1 га (\$ 376/га).** Середня вартість купівлі - **€ 26 тис. за 1 га (\$ 29,7 тис./га).**

5. Сільське господарство Аргентини.

З огляду на сировинний характер аргентинської економіки, частка ВВП, яка формується в аграрній галузі, становить досить високі 7,2%. Наприклад, в США і Канаді частка агро в загальному ВВП досягає лише 1,4% і 1,7%, відповідно. **Також АПК - один з найбільших роботодавців Аргентини.** 11,8% працездатного населення країни зайнято в цій галузі.

Падіння сировинних ринків, яке спостерігалось з 2012 р. до середини 2020 р., а також інші системні проблеми загнали аргентинську економіку в рецесію, яка триває з 2014 р. Для фінансування бюджетного дефіциту і виплат за попередніми зобов'язаннями уряд країни почав активно нарощувати державний борг, який з 2014 р. зріс на 82% — до \$ 279 млрд. А в 2020 р. країна вже вдев'яте в своїй історії оголосила про дефолт по зовнішніх виплатах.

Аргентина має велику протяжність по довготі — з півночі на південь на 3,8 тис. км - і перетинає відразу декілька кліматичних зон: від тропіків на півночі країни до холодної Антарктиди на півдні. Аргентина, має великі площі рівнин і степів природного походження. Пампа або Пампаси, що на мові місцевих аборигенів означає «рівнина», є провідним сільськогосподарським регіоном країни. Родючі ґрунти, м'який клімат, а також рясні опади роблять цей регіон ідеальним місцем для ведення сільського господарства. Рівень опадів тут становить від 600 до 1200 мм на рік, а в деяких регіонах - неймовірні 2500 мм.

Але навіть такий, майже ідеальний, з погляду агрокліматичних умов, регіон все більше страждає від змін клімату. В останні роки спостерігається сезонне обміління Парани - другої за величиною, після Амазонки, річки Південної Америки. А такі звичні кліматичні явища, як Ла-Нінья і Ель-Ніньо,

тільки посилюють погодні аномалії в Латинській Америці і Тихоокеанському регіоні.

Аргентинське сільське господарство традиційно асоціюється із соєю та кукурудзою. Країна є маркетмейкером на ринках цих культур і входить в Топ-5 за обсягом їх виробництва в світі. Аргентина займає 4 місце в світі за обсягом виробництва олійних (Україна на 8 місці). На ринку зернових Аргентина і Україна - міцні середнячки – за валовими зборами зернових займають 7 і 8 місця, відповідно (табл. 9).

Таблиця 9.

Виробництво основних видів сільськогосподарської продукції в Аргентині, 2019 р.

Продукція	Обсяг виробництва, млн. тон	Місце у світовому виробництві
Чай мате	0,3	1
Соя	47	3
Лимони і лайм	1,4	3
Шрот соєвий	32	4
Олія соєва	8,2	4
Соняшник	2,9	4
Олія соняшникова	1,2	4
Кукурудза	47	5
Шрот соняшниковий	1,2	5
Яловичина	3,2	6
Біодизель, млрд. л	2,5	6
Сорго	3,2	7
Ячмінь	4,5	8
Арахіс	1,4	8
Етанол, млрд. л	0,9	8
Овес	0,7	8
Жито	0,2	8

Джерело: <https://latifundist.com/spetsproekt/892-argentina-i-ukraina-sravnenie-apk-stran>

В Аргентині, як і в Україні, потужний олійно-жирової комплекс. Рівень споживання на внутрішньому ринку культур олійної групи становить 79,4% у нас і майже 100% у аргентинців. У фізичних величинах масштаб, звичайно, інший: 15,7 млн тон у нас проти 52,4 млн тон у них. При цьому Аргентина експортує і імпортує сою. Так, переробники цієї латиноамериканської республіки не соромляться імпортувати сою (табл. 10).

Таблиця 10.

Обсяги виробництва, споживання та експорту основних видів сільськогосподарської продукції Аргентини, 2019 р., тис. тон

Продукція	Обсяг виробництва	Внутрішнє споживання	Експорт
Кукурудза	47000	14500	34000
Пшениця	17630	6350	10500
Ячмінь	4500	3000	1400
Овес	650	640	5
Жито	140	0	140
Сорго	3200	2100	1000
Соя	47000	48700	6350
Соняшник	2900	3010	180
Арахіс	1350	390	980
Яловичина	3210	2393	830
М'ясо птиці	2190	2040	155
Свинина	665	658	32

Джерело: <https://latifundist.com/spetsproekt/892-argentina-i-ukraina-sravnenie-apk-stran>

Формально, рівень споживання зернових в обох країнах однаковий - близько 33% від валового збору. Але на цьому схожість закінчується. Аргентина вирощує зернові культури з істотним профіцитом і експортує більшу частину зібраного. При цьому в країні потужний тваринницький комплекс (виробництво м'яса всіх видів в 2,6 рази більше, ніж в Україні), розвинене виробництво біодизелю і біоетанолу (6 і 8 місця в світі). У республіці досить сильна борошномельна галузь. У 2019 р. аргентинські мірошники відправили на експорт 660 тис. тон пшеничного борошна, українські - близько 370 тис. тон.

Експортна торгівля в Аргентині має переважно сировинний характер, а частка аграрної продукції в загальній структурі поставок навіть вища, ніж в Україні. Топ-10 товарних позицій в сукупному експорті – це переважно продукція АПК, морепродукти і сировина гірничодобувної промисловості (табл. 11).

Таблиця 11.

Експорт сільськогосподарської продукції з Аргентини та України, 2019 р.

Показник	Аргентина	Україна
Експорт сільськогосподарської продукції, \$ млрд	41,2	22,1
Питома вага сільськогосподарської продукції в експорті країни, %	64,4	44,2
Топ-5 експортних позицій с.-г. продукції, \$ млрд	Соевий шрот - 8,6 Кукурудза - 6,0	Кукурудза - 5,2 Олія соняшникова - 4,3

	Соя - 3,4 Соева олія - 3,3 М'ясо ВРХ - 3,0	Пшениця - 3,7 Ріпак - 1,3 Соя - 1,2
--	--	---

Джерело: <https://latifundist.com/spetsproekt/892-argentina-i-ukraina-sravnenie-apk-stran>

Аргентина є членом і державою-засновницею Mercado Común del Sur або Mercosur - економічного союзу і зони вільної торгівлі між країнами Латинської Америки. Країни Mercosur, а також Азія - головні експортні ринки для аргентинського агровиробництва. Республіка відправляє продукцію в сусідню Бразилію і Китай, який є світовим лідером за обсягами імпорту сировинних товарів. У Бразилію Аргентина переважно експортує пшеницю, солод, картоплю і ячмінь. У Китай - сою, м'ясо, соєву олію.

В Аргентині майже 250 тис. господарств, що мають в своєму розпорядженні землі сільськогосподарського призначення, які переважно зосереджені в Пампі.

Згідно з даними Національного інституту статистики Аргентини, серед суб'єктів господарювання в сільському господарстві найбільшу частку становлять одноосібники (84,4% від загальної кількості), які мають земельний банк 84,4 млн га. Ще однією великою групою є комерційні підприємства, переважно в формі корпорацій і ТОВ. Вони становлять лише 9,5% від усіх господарств і використовують 52,8 млн га сільгоспугідь або 34% від загальної площі. Незалежно від розміру і організаційної форми, переважна більшість фермерських господарств - сімейні підприємства.

Найбільшу частку, точніше 55%, в структурі підприємств займають **дрібні фермерські господарства з земельним банком в 100 га**. Серед них найбільшу групу складають ферми, які обробляють менше 5 га - їх 31 тис. або 14% від усіх господарств країни (рис. 2).

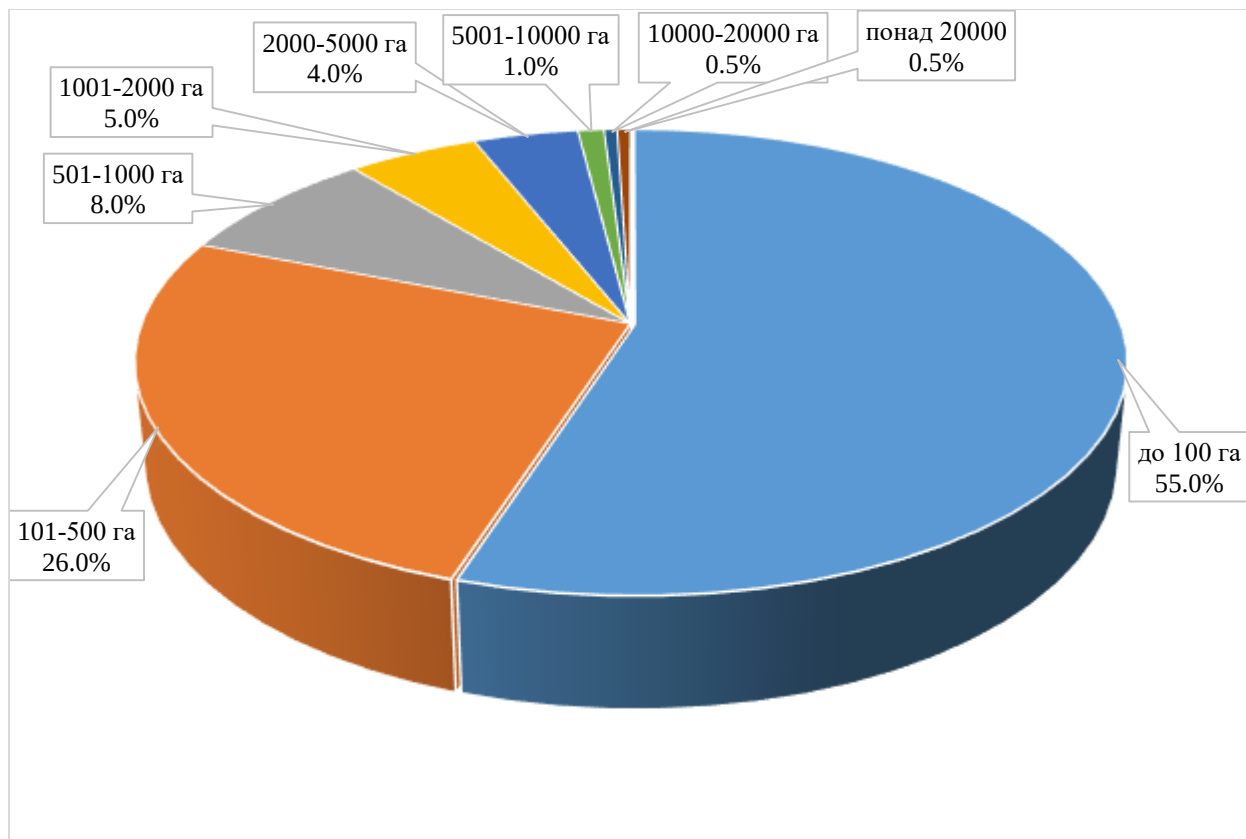

Рис. 2. Розподіл сільськогосподарських виробників Аргентини за площею сільськогосподарських угідь, 2019 р.

Джерело: <https://latifundist.com/spetsproekt/892-argentina-i-ukraina-sravnenie-apk-stran>

Є у Аргентини і свої великі землевласники - корпоративні фермерські групи, по-нашому, агрохолдинги. Згідно з даними брокерської компанії Gateway to South America, ці компанії є регіональними гравцями, тому працюють відразу в декількох країнах Латинської Америки. Переважна більшість цих компаній мають в структурі капіталу інвестиції від інвестфондів і пенсійних фондів США, активно вкладаються в ці холдинги і Ротшильди, і Д. Сорос (куди ж без нього). Серед таких компаній: El Tejar, Los Grobo, Cresud, MSU, Adecoagro.

Офіційна статистика дає уявлення про розміри таких корпоративних ферм. Господарств, які мають в обробітку більше 20 тис. га тільки 849 од. або 0,4% від загальної кількості. При цьому дана група підприємств оперує 33,3 млн га сільгоспугідь, що становить 22% від усього земельного фонду країни.

Ціни на землі сільськогосподарського призначення дуже диференційовані через різноманіття ландшафту країни. Якщо говорити про центральні регіони, які є ядром сільського господарства, то вартість ріллі тут досягає \$ 10–15 тис. за 1 га. Пасовища коштують \$ 0,6–1,5 тис. за 1 га, якщо

необхідно вибірково вирубувати ліс, і \$ 2–3 тис. за 1 га підготовленої до випасу площі.

Ринок землі в Аргентині функціонує з 70-х років. Повна лібералізація, слабкі державні інститути, корупція призвели до майже неконтрольованої скупки сільськогосподарських земель. Зараз 95,5% сільськогосподарських угідь знаходиться в приватній власності. Для того, щоб хоч якось виправити ситуацію, в 2011 р. уряд країни прийняв закон 26.737 «Режим національної безпеки щодо власності, вступу у володіння і використання земель сільськогосподарського призначення», який вводить більш жорстке регулювання ринку землі, а також істотно обмежує її придбання нерезидентами.

Висновки

Наведений аналіз підкреслює, що передові аграрні практики та інвестиції в інновації є ключовими для підтримання сталого розвитку та продовольчої безпеки в розвинутих країнах. Вони також вказують на потенціал для передачі знань та технологій до менш розвинених аграрних систем.

Ефективність та інновації: Сільське господарство у таких країнах як Нідерланди і США показує високий рівень продуктивності та інновацій. Нідерланди, наприклад, мають один із найвищих показників ефективності використання сільськогосподарських угідь у світі, що демонструє значну додану вартість на одного зайнятого в аграрному секторі. США зберігають лідируючі позиції у світовому агроекспорті, акцентуючи на розвитку потужної, високопродуктивної та технологічної агропромисловості.

Спеціалізація та диверсифікація: Розвинені країни мають високий ступінь спеціалізації у виробництві сільськогосподарських товарів. Наприклад, Канада є світовим лідером у виробництві таких нішевих продуктів, як кленовий сироп, та має важливе місце у виробництві ріпаку і зернових. Це підкреслює здатність країни адаптуватися до світових ринкових тенденцій та забезпечувати ефективне використання своїх ресурсів.

Стійкість і реагування на виклики: Сільське господарство у розвинутих країнах демонструє здатність адаптуватися та відповідати на глобальні виклики, такі як зміна клімату, нестача ресурсів і зростаючі вимоги до екологічності. Німеччина, наприклад, активно інвестує у органічне землеробство та екологічно чисті технології, водночас зменшуючи залежність від пестицидів та антибіотиків.